

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจรวดเร็วมาก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและก้าวหน้า (สุพล วังสินธ์,2536) จุดมุ่งหมายทางการศึกษาในปัจจุบันมุ่งให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (กรมวิชาการ, 2534) โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ,2533) การสอนให้คนรักและภูมิใจต่อท้องถิ่นเริ่มต้นจากการสอนให้รักบ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ไปจนถึงจังหวัด การสอนให้รักผู้คน ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ และสอนให้ชื่นชมค่านิยมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น เด็กจะซึมซับรับรู้ค่านิยมได้อย่างถูกต้องก็ต่อเมื่อได้สัมผัสกับสิ่งเหล่านั้นอย่างแท้จริง (บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, 2535)

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่สอนและเน้นในเรื่องพฤติกรรมของคนและสิ่งแวดล้อม เป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติอันดีเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคม ประเทศชาติ และโลกโดยรวม ให้ยอมรับค่านิยมของสังคมที่ตนมีส่วนร่วม และสามารถเป็นสมาชิกที่ดีของหมู่คณะ ครอบครัวและสังคมนั้นๆ ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาประการหนึ่งก็คือ การให้ผู้เรียนได้รู้ถึงปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นในสภาพปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจสภาพความเป็นไปที่แท้จริงของสังคมนั้น ทั้งมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักปรับตนเองให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้อง และเข้าใจสภาพของสังคมนั้นเป็นอย่างดี (วาริ ธีระจิตร, 2534) เพราะฉะนั้นวิชาสังคมศึกษาจึงควรให้นักเรียนได้เรียนรู้สภาพสังคมที่แวดล้อมตัวนักเรียนอยู่ทั้งที่เป็นปัญหาและสภาพโดยทั่วไป ซึ่งจะเป็นการช่วยให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปปรับตนเองให้เข้ากับสภาพของสังคมที่ตนเองสัมพันธ์อยู่ (ลัดดา ศิลาน้อย,2534)

จุดมุ่งหมายในการศึกษาวิชาสังคมศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า (เมธิวเกอร์, 2534) มุ่งเน้นพฤติกรรมของคน และสิ่งแวดล้อม มุ่งหวังว่าผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นการเรียนรู้ของนักเรียนจึงไม่จำ

เป็นว่าจะต้องเรียนจากห้องเรียนอย่างเดียวนั้น ภายในสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่ย่อมที่จะเป็นแหล่งการเรียนรู้ ในวิชาสังคมศึกษาได้ด้วย (ลัดดา ศิลาน้อย,2534) ครูสังคมศึกษานอกจากจะให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาแล้ว ยังต้องสอนให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาต่างๆของสังคมด้วย และสอนให้มีชีวิตชีวา คือสอนให้กว้างและทันสมัยไม่ใช่สอนไปตามตำรา ทำนองอ่านมาแล้วบอกไป แต่สอนให้เชื่อมโยงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียน (ภิญโญ ตันพิทยคุปต์,2532)

การใช้สื่อการสอนที่ถูกต้องเหมาะสม จะเป็นเครื่องช่วยให้การเรียน การสอน บรรลุถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้ การส่งเสริมปรับปรุงสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพย่อมถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งเสริมคุณภาพของการศึกษาให้ดีขึ้น ครูสังคมศึกษาจึงควรมีความสามารถ ในการเลือกใช้สื่อการสอนเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา เกิดแนวความคิด ค่านิยม ความคิดรวบยอด และประหยัดเวลา ดังนั้นครูสังคมศึกษาจึงควรใช้สื่อการสอนทุกรายชั่วโมง (วารี ธีระจิตร,2534) แต่จากผลการวิจัยของ ทวีชัย วัฒนชัยศิลป์ (ทวีชัย วัฒนชัยศิลป์,2527) พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ จะใช้สื่อการสอนเป็นบางชั่วโมง คิดเป็น(ร้อยละ 86.70) และสื่อการเรียนการสอนก็ไม่เพียงพอ คิดเป็น(ร้อยละ 54.69) ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนสื่อการสอนและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ครูสังคมศึกษาควรนำเอา แหล่งความรู้ในชุมชน เข้ามาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน ซึ่งแหล่งความรู้ในชุมชนมักจะมีทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ (นิพนธ์ สุขปริศิ,2528) และแหล่งความรู้ในชุมชนก็เป็นสื่อการสอนที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งกำลังได้รับการสนับสนุนให้ใช้ประกอบการสอนอยู่ในปัจจุบัน(พนม พงษ์ไพบูลย์,2537)

การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะชุมชนคือ แหล่งทรัพยากรอันสำคัญยิ่ง สามารถนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมของโรงเรียนได้ (จิรภา สุนทรสถิต,2532) ดังที่หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ระบุไว้ชัดเจนว่า กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กำหนดให้นักเรียนรู้เรื่องท้องถิ่นและชุมชน ให้ความสำคัญเรื่องการสอนให้คนรักท้องถิ่น เด็กเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วแม้ไม่ได้เรียนต่อชั้นสูงขึ้นก็สามารถดำรงชีวิตในท้องถิ่น เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เป็นคนรักถิ่นฐานบ้านเกิด และช่วยพัฒนาท้องถิ่นตนเองได้ อยู่ที่ว่าครูจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรอย่างไร

การนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการสอน ก็เป็นอีกนวัตกรรมหนึ่งที่ดีว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาไทย สอดคล้องกับสภาพของการเปลี่ยนแปลงของสังคม (ชม ภูมิภาค, 2526) เราควรสอนสังคมศึกษาให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงมากกว่าแนวคิดหรือข้อสรุป ใน

ชุมชนมีเหตุการณ์ที่ทำให้นักเรียนต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องราว ได้เรียนรู้ วิธีการตัดสินใจ หรือแก้ไขข้อขัดแย้งนั้น ชุมชนจึงเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกเพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นต่างๆ การเข้าไปมีส่วนร่วมหรือการลงมือปฏิบัติ สังคมศึกษาจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าหากนักเรียนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชุมชน กิจกรรมพัฒนา การนำชุมชนมาเป็นห้องทดลองทางการศึกษา เพื่อฝึกฝนสติปัญญา และทักษะทางสังคมตั้งแต่ในวัยต้น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และรู้จักชุมชนได้มากขึ้น นักเรียนจะมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนของเขา และภูมิใจในชุมชนยิ่งขึ้น (ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์, 2536)

ชุมชนเป็นสิ่งแวดล้อมและแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของโรงเรียน หรือสถาบัน เนื่องจากโรงเรียนเป็นองค์กร(Organization) และเป็นระบบเปิด(Opened System) จึงได้รับอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมคือ ชุมชน ได้ตลอดเวลา (สงวน ช่างฉัตร, 2531) การพัฒนาทรัพยากรในชุมชนจุดที่ใกล้ที่สุด คือ การที่จะต้องพัฒนาครู ให้รู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด (กระแสร ชนะวงศ์, 2533) ในชุมชนนั้นมีแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการศึกษาอยู่มากมาย ซึ่งโรงเรียนสามารถที่จะนำเข้ามาใช้เพื่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ทรัพยากรที่จะได้ในชุมชนนั้นมีทั้ง บุคคลในท้องถิ่น, ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ, สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมาใช้, เครื่องมือ เครื่องใช้อื่นๆ (อุดม ปัญญา, 2526)

ทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งนำมาใช้เพื่อสนองหลักสูตรอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรที่เป็นวิทยากร คือ ทรัพยากรที่อาจถ่ายทอดวิชาให้ผู้เรียนได้ ไม่หวังวิชา ได้แก่ คนสานเข่ง คนสานตะกร้า คนสานเสื่อ คนทำไถ(สำหรับไถนา) คนทำกรรณก คนเหล่านี้เป็นคนมีค่าในแง่ของหลักสูตรใหม่

2. ทรัพยากรประเภทวัสดุ วัสดุต่างๆ จำพวก พืช ดิน สัตว์ ต่างๆ ท้องถิ่นใดมีอะไรเด่นๆ ผู้ใช้หลักสูตรต้องหยิบฉวยมาเพื่อให้สนองจุดประสงค์ที่เหมาะสม (ปรีชา เสกสรรค์, 2527)

นอกจากการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนแล้ว ในท้องถิ่นยังมีแหล่งความรู้ที่สำคัญ ที่เป็นประโยชน์จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้อีก แหล่งความรู้ในชุมชนที่สำคัญ ได้แก่

1. แหล่งความรู้ทางด้านเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ เช่น แบบเรียน ตำรา หนังสืออ้างอิงประเภทพจนานุกรม สารานุกรม ชีวประวัติ ฯลฯ แหล่งความรู้ประเภทนี้ต้องการทักษะการอ่านที่ถูกต้อง จึงจะช่วยให้ผู้อ่านรู้จักจับความ แยกแยะ จับประเด็น ประเมินความถูกต้อง ตลอดจนรู้จักวิธีค้นคว้าหาข้อมูลในการอ่านให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. แหล่งความรู้ในชุมชน และข่าวสารเหตุการณ์ประจำวัน ซึ่งหมายถึงทุกอย่างในชุมชนที่นำมาใช้เป็นตัวอย่างให้เกิด แนวคิด ข้อสรุป คำนิยมแก่ผู้เรียน แหล่งความรู้ประเภทนี้จึงรวมไปถึงสถานการณ์ในชุมชนทุกรูปแบบ ซึ่งนักเรียนสามารถนำมาศึกษาเป็นการฝึกฝนสติปัญญา ความคิด หรือฝึกทักษะทางสังคมศึกษาด้านต่างๆ ตลอดจนประสบการณ์ทุกอย่างที่จะช่วยให้เขาได้สามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาได้ (ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์,2536)

การใช้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ นั้น มีประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอนมาก เพราะเป็นแหล่งวัสดุที่แท้จริง สามารถศึกษาเป็นรูปธรรมได้ นักเรียนได้พัฒนาความรับผิดชอบ ความมีวินัยในการรู้จักแสวงหาความรู้ ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ และกระตือรือร้นในการเรียน (สุนนทิพย์ บุญสมบัติ,2526)

การเรียนรู้สิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นในชุมชนย่อมเป็นตัวอย่างที่ดีและจะเป็นประโยชน์กับการดำรงชีวิตของผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต (พนม พงษ์ไพบูลย์,2533)

ในจังหวัดขอนแก่นมีแหล่งความรู้ในชุมชนที่ครูสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลที่พอจะยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

1. จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดเก่าแก่ มีวัฒนธรรมความเป็นมาที่น่าสนใจ ดังนั้นจึงมีโบราณสถาน โบราณวัตถุมากพอที่จะทำการศึกษาค้นคว้าได้
2. บริเวณ อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น พบซากไดโนเสาร์โบราณที่มีอายุหลายร้อยปี
3. เป็นที่ตั้งของเขื่อนกักเก็บน้ำเพื่อการชลประทานและผลิตกระแสไฟฟ้าที่มีความสำคัญของภาคอีสานคือ เขื่อนอุบลรัตน์
4. เป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาชีพที่หลากหลาย และมีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากเช่น โรงงานผลิตเชื้อกระดาษ โรงไฟฟ้า พลังความร้อน โรงงานน้ำตาล เหล่านี้เป็นต้น (แนะนำจังหวัดขอนแก่น,2535)

ในเมื่อจังหวัดขอนแก่นมีแหล่งความรู้ดังที่กล่าวมาแล้วอย่างหลากหลาย ผู้วิจัยเห็นว่าแหล่งความรู้ในชุมชนนั้นก็มิมีประโยชน์ในการเรียนการสอนมาก การใช้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้มีประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ และกระตือรือร้นในการเรียน และทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่ง จึงต้องการจะศึกษาว่า ครูในจังหวัดขอนแก่น ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีความสนใจ และต้องการนำเอาแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ในการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ของครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ในการเรียนการสอน ของครูผู้สอน ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ที่สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนในลักษณะที่แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงลักษณะการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในด้าน ประเภทของแหล่งความรู้ วิธีการใช้แหล่งความรู้ ประโยชน์จากการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน และ ปัญหาอุปสรรคในการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) ของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น

1.4.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอน ในระดับประถมศึกษา ในทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น

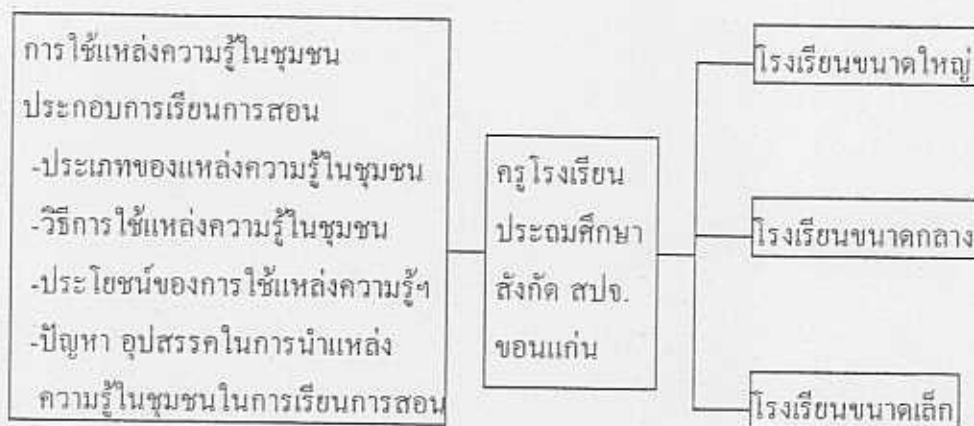
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ระดับของการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน ของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) สามารถวัดได้ด้วยการตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดมาจากงานวิจัยของ วรลักษณ์ รัตติกาลขลากร(2525) ชาติ แจ่มนุช(2527) วนิตา เลหาวัฒน์(2527) สมศักดิ์ รัตนธรรมธาดา(2531) ลัดดา ศิลาน้อย(2534) และ พิษยา นันทวิเชตพงษ์(2536) ซึ่งสามารถสรุปออกมาในรูปของแผนภูมิได้ดังนี้

เปรียบเทียบความแตกต่าง
ของการใช้แหล่งความรู้ฯ ใน
โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 แหล่งความรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งความรู้ที่มีอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ในที่นี้หมายถึง

- วัสดุ อุปกรณ์ ที่มีอยู่ทั่วไปในท้องถิ่น อาจเป็นเศษวัสดุที่ไม่ใช้แล้ว หาได้ง่าย สามารถนำมาใช้ดัดแปลงปรับปรุง ให้เหมาะสมกับการเรียนการสอนได้ดี การนำฟางข้าวมาประดิษฐ์เป็นหุ่นคนใช้เป็นสื่อการสอนในหน่วยชีวิตในบ้าน นำฟันทางข้าวมาเป็นตัวแทนของสมาชิกในบ้านเพื่อให้เด็กสนุกสนานในบทเรียนยิ่งขึ้น การนำหนังสือพิมพ์ กล่องกระดาษมาประดิษฐ์ดัดแปลงให้เป็นสิ่งของที่สามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนได้ การนำก้อนหิน แร่ ดิน ทราย มาประกอบการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสิ่งของประเภท สไลด์ เทป फिल्मสตริป และเอกสารต่างๆที่ชุมชนมีอยู่

- บุคคลในชุมชนเมือง หรือบุคคลในท้องถิ่น ที่มีความรู้ มีความชำนาญ เกี่ยวกับเรื่องที่จะให้นักเรียนได้รับความรู้ หรือตอบปัญหาข้อสงสัย ให้แก่นักเรียน การเชิญชวนา บุรุษไปรษณีย์ พยาบาล พ่อค้า มาให้ความรู้ในเนื้อหาเรื่องการประกอบอาชีพในชุมชน

- สถานที่ในเมือง หรือสถานที่ในท้องถิ่น ได้แก่อาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นในอดีต หรือปัจจุบัน เพื่อแสดงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต จนเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ดี เช่นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดขอนแก่น พระธาตุขามแก่น อนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ เป็นต้น

- กิจกรรมในห้องถิ่น คือ งานประเพณีทางศาสนา และประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น ที่ประชาชนในท้องถิ่นได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา หรือเป็นกิจกรรมที่ทางเทศบาล ทางรัฐบาล หรือเอกชน จัดขึ้นตามวาระสำคัญต่างๆ เช่น งานเทศกาลไหมประเพณีผูกเสี่ยว งานลอยกระทง เป็นต้น

1.7.2 การใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการเรียนการสอน หมายถึงลักษณะการนำแหล่งความรู้มาใช้ในการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับประถมศึกษา ซึ่งได้มาจากการตอบแบบสอบถามของครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ระดับประถมศึกษา ซึ่งลักษณะการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอน สามารถแยกได้เป็นด้านต่อไปนี้

- ประเภทของแหล่งความรู้ในชุมชน ได้แก่แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล เช่นชาวนา พยาบาล บุรุษไปรษณีย์ พ่อค้า เป็นต้น แหล่งความรู้ที่เป็นสถานที่ อาจเป็นสถานที่ที่มีอยู่ตาม ธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก แม่น้ำ ฯลฯ หรือสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาได้แก่ โรงงาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ แหล่งความรู้ที่เป็นวัสดุ อุปกรณ์ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์, ฝรั่งข้าว, ไม้ไผ่, สไลด์, ฟิล์มสตริป ฯลฯ แหล่งความรู้ที่เป็นกิจกรรม เช่น การละเล่นพื้นเมือง, ประเพณีต่างๆในชุมชน เป็นต้น

- วิธีการใช้แหล่งความรู้ การนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนอาจทำได้ 3 วิธีคือ การศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากร และการสัมภาษณ์

- ประโยชน์ของการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนก็คือ การนำเอาแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นักเรียนได้เรียนรู้โดยการได้รับประสบการณ์ตรง

- ปัญหา อุปสรรค ในการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอน หมายถึงในการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนแล้วไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งความรู้ในชุมชน แบ่งเป็นด้านๆได้ดังนี้

- ด้านที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอน
- ด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง
- ด้านที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน
- ด้านอื่นๆ

ซึ่งเป็นลักษณะของแบบสอบถามแบบปลายเปิด

1.7.3 ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต(สังคมศึกษา) ในระดับประถมศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทั้ง 25 อำเภอ/กิ่งอำเภอ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2540

- 1.7.4 ขนาดของโรงเรียน หมายถึง ขนาดของโรงเรียนที่แยกตามเกณฑ์ของสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจำแนกขนาดของโรงเรียนตามจำนวนนักเรียน ดังนี้
- โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน
 - โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนระหว่าง 121 - 300 คน
 - โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.8.1 ทำให้ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาเห็นความสำคัญของการนำแหล่ง
ความรู้ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอน
- 1.8.2 ผู้บริหารโรงเรียนได้ตระหนักถึงประโยชน์ของการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้
ในการเรียนการสอน
- 1.8.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เห็นความสำคัญของการนำแหล่งความรู้ในชุมชนมาใช้
ในการเรียนการสอน และถือประโยชน์ต่อการติดต่อและประสานงานกับครูผู้สอน ได้ดียิ่งขึ้น